
35 LET

NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ V ČESKÉ REPUBLICĚ



Fórum dárců z.s., www.donorsforum.cz

Praha 2024



**Fórum
Dárců**
Czech
Donors
Forum

Motto:

Nadace je právnickou osobou založenou k tomu, aby trvale sloužila společensky nebo hospodářsky užitečnému účelu. Účel může být veřejně prospěšný, který spočívá v podpoře obecného blaha, nebo dobročinný, který spočívá v podpoře určitého okruhu osob.



CO JSOU NADACE A CO JSOU NADAČNÍ FONDY?

Nadace samy sebe považují od 90. let za organizace občanské společnosti, stejně tak i od roku 1998 nadační fondy a fakticky jimi také jsou. Jako takové mají své specifické místo mezi mnoha tisíci dalšími neziskovými organizacemi, které do této kolekce patří.

Pro úplnost jsou to spolky, obecně prospěšné společnosti, církevní organizace a také veřejně prospěšné ústavy. Obrovské množství těchto subjektů, dnes čítajících přes 150 000 subjektů, jsou jedním z ohromujících výsledků **znovuobnovení demokratických poměrů v České republice po roce 1989. Jsou tak trvajícím důkazem svobodné participace občanů na rozvoji společnosti.**

Nadace a nadační fondy tedy nestojí osaměle v pomyslném prostoru občanského snažení, ale spoluvytvářejí českou občanskou společnost, a to svým specifickým způsobem.

Vznik neziskových organizací po pádu komunistického režimu a jejich následný vývoj až do současnosti je jedním z nejpozoruhodnějších společenských jevů po roce 1989. Tento bouřlivý projev více než šedesát let potlačované občanské svobody a iniciativy, kdy z totalitního vakua, ve kterém existovalo několik desítek povolených společenských organizací tvořících Národní frontu, přinesl během dvaceti pěti let vznik doslova

statisíců neziskových organizací nebo jak se nově a lépe říká **organizací občanské společnosti**. Mezi nimi stojí nadace a nadační fondy jako jediné soukromoprávní subjekty neziskového typu, které jsou sdružením majetku určeného především pro plnění veřejně prospěšných cílů v souladu s vůlí svých zakladatelů.

Ještě než přejdeme k jednotlivým etapám jejich vývoje, pokusme se o nelehký úkol. Jednou z vlastností nadací a nadačních fondů, tak jako celé další obrovské množiny organizací neziskového sektoru, je nepřehledná **pestrost jejich činnosti**, která se může pohledem zvenčí jevit jako nepřehlednost a neutřiditelnost.

Přesto se o to pokusíme, a to s ohledem na zřizovatele těchto subjektů, protože to byli oni, kteří nastavili jejich účel a základní znaky každé z nich. Podíváme-li se na nadace a nadační fondy v určité míře obecnosti, lze je podle zřizovatele roztrždit na **pět skupin**, z nichž každá vznikala v určitém čase a také v různých dobách získávala a ztrácela svůj nemalý vliv.

První skupinu tvoří nadace a později nadační fondy, které vznikly **brzy po roce 1989, v devadesátých letech a ještě pak těsně po roce 2000, a to tak říkajíc „na zelené louce“**. Jsou to subjekty, které byly zřízeny novou a původní iniciativou společensky významných jednotlivců či skupin občanů z jejich vnitřní potřeby ovlivnit situaci ve společnosti a prosadit nebo přispět k rozvoji některého segmentu společenského života. Zpočátku nebylo jejich záměrem takové aktivity v první řadě financovat, ale přímo provádět.

Tyto nadace a později od roku 1998 i nadační fondy neměly, až na nepatrné výjimky, žádné předchůdce, ke kterým by se hlásily, či na které by navazovaly. Řada z nich vznikla v nových oblastech, jež u nás neměly tradici, jako je **oblast ochrany menšin, ochrana lidských práv, oblast inovativních a individualizovaných sociálních služeb, oblast ochrany životního prostředí a sem tam i jako lokální nadace**, které pracovaly pro místní komunity a pro

jejich různorodé potřeby. Některým z těchto nadací v počátcích pomohly **zahraniční finanční zdroje**, jako byl program Evropské unie Phare, soukromé zdroje především z USA, Holandska a podobně. Jako příklady můžeme uvést Vzdělávací nadaci Jana Husa, Nadaci Via, Nadaci Partnerství či Nadaci rozvoje občanské společnosti.

Druhou podstatně menší skupinu tvořily a tvoří nadace, které byly sice po roce 1990 nově založeny, ale přímo navazovaly na tradice určitých organizací, které fungovaly nejen v době první Československé republiky, ale často již mnohem dříve, a **byly komunistickým režimem zakázány**.

Některé z nich se prohlásily a výjimečně se staly i de iure právními nástupci těchto organizací. Současná činnost takových subjektů má totožný účel jako jejich předchůdci. Typicky je možné uvést příklad Nadání Josefa, Marie a Zdenky Hlávkových, která navíc byla jedinou nadací, jež **přežila i komunistický režim**.

Třetí skupinou byly nadace, které do České republiky postupně přicházely **ze zahraničí** a zakládaly zde své organizační jednotky nebo přímo nadace zakládání podle českých zákonů. Jako příklad můžeme uvést třeba nadaci Civilia. Tyto přicházely s jasným cílem **financovat demokratické změny** v mnoha oblastech života ČR.

Role těchto subjektů zažila svůj **vrchol kolem roku 2000** a v následujících letech jejich činnost postupně vyhasínala s tím, jak se prohlubovala demokracie a ochrana lidských práv v ČR a zahraniční nadace odcházely dále na východ. **Od počátku 90. let směřovalo do neziskového sektoru v ČR množství prostředků z programů vlád evropských zemí i ze soukromých zdrojů především z USA.**

Vstupem do EU v roce 2004 se však ČR posunula do kategorie konsolidovaných a relativně bohatých zemí, kde již masivní zahraniční podpora, z části spravovaná nadacemi, nebyla potřebná.

Čtvrtou skupinou, která vznikla nejpozději, a jejíž pravý čas nastal až v polední době, jsou nadace a nadační fondy, které **zakládají obchodní společnosti** jako nástroj k realizaci své společenské odpovědnosti.

Tato skupina, kterou například tvoří Nadace ČEZ či nadace velkých bank nebo mobilních operátorů je stále vlivnější, movitější a stále důležitější a věnuje se financování veřejně prospěšných aktivit i dalších organizací občanské společnosti, které je provádějí.

V současné době je skupina firemních nadací a nadačních fondů nejsilnějším finančním zdrojem pro občanskou společnost co do objemu poskytnutých nadačních příspěvků.

Pátá skupina, respektive spíše podskupina čtvrté skupiny, která vznikala a stále vzniká, jsou **nadace a nadační fondy zakladané jednotlivci nebo rodinami, lidmi, kteří v uplynulých svobodných letech získali majetek, jehož část hodlají jako osvícení filantropové věnovat na věci veřejné.**

O této skupině nadací slyšíme v poslední době často. Jako příklad může posloužit Nadace rodiny Kellnerových, Nadace Karla Janečka, Nadace Sirius či Nadace Dobrý anděl.

Každá z uvedených skupin měla a má svoje vlastnosti, které souvisí s tím, do které skupiny z hlediska specifických okolností svého vzniku a typu svých zřizovatelů patří. Ty se projevují v jejich závislosti či nezávislosti, v jejich způsobu práce, v PR, v organizační struktuře, ve způsobu řízení, ve způsobu získávání financí a v neposlední řadě také v tom, jak velký vlastní nebo naopak nevlastní majetek.

PÁR SLOV O NADACÍCH PŘED ROKEM 1989

Soustředění majetku za určitým veřejně prospěšným cílem, obvykle s humanitárním či charitativním zaměřením, zřízením nadace nebo lépe fundace [1] má i v naší zemi velmi dlouhou historii sahající až ke vzniku české státnosti. [2]

V době vzniku prvních nadací, chcete-li nadání, lze podle jejich účelu hovořit **o náboženských a dobročinných nadacích či lépe fundacích**. Náboženské nadace zahrnovaly nadace určené k budování a výzdobě kostelů, výchově duchovních a péči o staré církevní činitele a řeholníky.

Pojem **dobročinné** se před polovinou osmnáctého století používal pro označení všech ostatních nadací, přičemž oblast jejich působení zahrnovala **především sociální a zdravotní péči**. Postupně a po celá staletí se staly velmi významnými nadace působící **ve vzdělávací oblasti**; z nichž na přelomu 19. století vznikají nadace působící ve vědecké oblasti.

V 19. století s rozvojem národního obrození rostou jak houby po dešti **kulturní nadace** s různými národními účely jako vytvoření muzea, sbírky umění, divadla, podpory umělců a nejrůznějších okrášlovacích akcí, jako např. parků a nových infrastrukturních prvků, zaštitěných obvykle národními hesly. [3]

Nejrozšířenějším typem nadací podle účelu však byly od samého počátku nadace působící **v sociálně zdravotní oblasti**. Ty se označovaly až do 20. století jako dobročinné.

[1] Termín fundace nový občanský zákoník používá pro označení právnické osoby, která má majetkový základ. Na rozdíl od toho korporace jsou právnické osoby, které mají členský základ.

[2] Antonie Doležalová, *Zapomenuté kořeny nadací před rokem 1951*, 2018.

[3] Antonie Doležalová, *Zapomenuté kořeny nadací před rokem 1951*, 2018.

Jejich název se proměnil **za první republiky** na nadace chudinské, sirotčince, špitály, chudobince, káznice – to byly obvyklé instituce, financované z nadací zakládaných různými dárci.

Osudovým datem pro nadace byl **rok 1941**, kdy byla část nadací **fašistickým režimem zrušena a vyvlastněna**. Zbytek nadací, které protektorát přežily, byly **komunistickým režimem zrušeny** po roce 1948, snad s jedinou výjimkou – Nadáním Hlávkových. **Majetek zbytku nadací byl znárodněn**. Tradice byla na dlouhé desítky let zpřetrhána.

My se ale budeme věnovat jenom malému výseku z této historie, totiž tomu, jak se nově založené nadace a později i nadační fondy do veřejného života **vracely po roce 1989**, jak vznikly a vznikají a jak se jejich podoba proměňovala až do současné doby.

Uvidíme, že **flexibilita a dynamičnost jsou největší silou a současně i největší slabostí** nejen nadací a nadačních fondů. Konečně jako neziskového sektoru vůbec.

Na jedné straně jim tyto vlastnosti umožňují formulovat nabídku individualizovaných a pestrých činností a služeb, které rychle reagují na vznikající společenské potřeby a které tolik chyběly v šedi komunistického režimu. Na druhé straně je ovšem neziskový sektor včetně nadací a nadačních fondů právě pro tyto vlastnosti nestabilní a jeví se pohledem zvenčí jako netransparentní.

Rozsah jejich činností, jejich ambice, vliv i jejich trvání v čase jsou tak různorodé, proměnlivé a dynamické, že se celá oblast chová, a dovolte mi metaforu – jako obloha s letními mraky – neuchopitelná a stále se měnící.

NADACE A NADAČNÍ FONDY PO ROCE 1989

ETAPY JEJICH VÝVOJE

Nadace, nadační fondy a stát jsou samozřejmě, ať chceme či nechceme, **těsně provázané entity**, které ovlivňují jedna druhou. I jejich vztah se vyvíjí, a to podobným tempem jako ony samy.

Mezníky, které zasáhly do vývoje naší skupiny soukromoprávních institucí, kterými jsou nadace a nadační fondy, jsou především **zákony, kterými stát reguluje** nejen na nadace a nadační fondy, ale na mnohé oblasti veřejného i soukromého života.

Myslím, že nový svobodný stát se snažil a stále snaží v případě nadací a nadačních fondů zasahovat do jejich života zdrženlivě. Hledání míry státních zásahů do této oblasti byl a je nekončící proces, který souvisí s vývojem a aktuální situací obou stran. Zdá se, že státní intervence do oblasti neziskového sektoru, tedy i do oblasti nadací a nadačních fondů, je celkem imunní vůči výkyvům ve vývoji politické a státní moci. A tak je to zcela v pořádku.

PRVNÍ ETAPA VÝVOJE NADACÍ V LETECH 1990 AŽ 1998

Prvním klíčovým je rok **1990, kdy vznikla první právní úprava**, která znovu zřizování nadací umožnila. Možnost jejich opětovného vzniku přinesla novela hospodářského zákoníku z roku 1990. [4]

Vedle občanských sdružení šlo tehdy o druhý typ soukromé právnické osoby, který bylo možné založit vzápětí po revolučních změnách na konci minulého století po občanských sdruženích.

[4] Zákon č. 103/1990 Sb., kterým se novelizuje hospodářský zákoník.

Zákon byl v případě nadací velmi stručný a prostě umožnil právnickým a fyzickým osobám zakládat nadace nebo-li účelové fondy, které **nebudou sloužit výdělečným účelům**.

Nadace mohly a **vznikaly registrací na okresních národních výborech**, tedy na nejnižším stupni tehdejší státní správy. Zajímavým faktem je to, že po zrušení okresních úřadů v roce 2002 převzaly zbytkovou agendu nadací a nadačních fondů nově vzniklé krajské úřady – dost možná dodnes spravují zbytkový seznam již neexistujících nadací, které nezvládly transformaci podle nové legislativy z roku 1997 a nikdy nebyly zrušeny.

Oproti této skromné právní úpravě se trochu šířeji věnovala nadacím až novela občanského zákoníku z roku 1992 [5] zakotvující, že nadace mohou být zřizovány **k dosažení obecně prospěšného účelu**, a dokonce demonstrativně uvedla oblasti, které byly za obecně prospěšné považovány. Ale i tato rámcová a příliš volná úprava institutu nadace v novele občanského zákoníku nijak nadaci jako specifickou entitu dále nedefinovala.

Ani jedna z obou po sobě jdoucích právních úprav však neuvedla to nejdůležitější – totiž že **nadace jsou účelovým sdružením majetku, který vynakládají k dosažení svého účelu**, který byl zakladatelem stanoven a je skutečným motorem, který nadace pohání.

Někdy si málo uvědomujeme, jak zákony zasahují do života nejen lidí, ale i společnosti. V období let 1990 až 1997 postupně, a podle těchto vágních právních úprav, **vzniklo několik tisícovek nadací, které naprostou většinou neměly majetkový základ a dokonce si ani této povinnosti nebyly vědomy**. Svůj účel naplňovaly realizací vlastních aktivit, projektů a programů zcela podobně jako to v té době činila občanská sdružení.

[5] Zákon č. 509/1991, kterým se novelizuje zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Vznikl nesrozumitelný chumel právnických osob bez specifických vlastností a projevujících se často činnostmi, které rychle vznikaly a rychle mizely a nebyly vůbec srozumitelné.

Nedostatek vhodné právní úpravy, která by nadacím předepisovala **obvyklé nadační vlastnosti** – například, že nadace mají svůj obtížně měnitelný účel, že mají majetek, že část z něj je „trvanlivé“ nadační jmění, které generuje výnosy, a hlavně, že v případě nadací jde o peníze, nikoliv o realizaci projektů pro cílové skupiny lidí.

Žádná právní úprava tedy neodlišila institut nadace od jiných typů nestátních neziskových organizací. K tomu ještě zapůsobila až nečekaná obliba termínu „nadace“ pro jejich zakladatele. Proto se nadace, zřízené podle hospodářského zákoníku a později občanského zákoníku, a registrované okresními úřady, množily jako houby po dešti.

Počátkem roku 1997 existovalo více než 4 700 nadací, jejichž roztodivné činnosti podle hesla „všichni dělají všechno“ jsou již našťastí minulostí.

DRUHÁ ETAPA VÝVOJE NADACÍ A VZNIK NADAČNÍCH FONDŮ MEZI LETY 1998 AŽ 2014

Změnu, a v té době pro existující nadace velmi drastickou, přinesl až zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech. Tento až **extrémně přísný zákon** z dílny Ministerstva spravedlnosti přinesl především možnost zřídit dva typy nadačních subjektů – totiž **nadace a nadační fondy**, které až po účinnosti tohoto zákona začínají existovat.

Jaký byl mezi nimi rozdíl? Představme si nadaci s neměnným nadačním jmění alespoň 500 000 Kč a širokým účelem jako „kamenné divadlo“, které bylo založeno „na věky“.

Nadační fond bez povinnosti nadačního jmění a spíše s konkrétním a dočasným účelem můžeme s nadsázkou definovat jako „kočovnou společnost“, která se rozpustí, až bude účel dosažen.

Uvedený zákon šel ale mnohem dál. Řekl jasně, že po založení nadace a vkladu jejího majetku se tento **majetek stává vlastnictvím nadace**, ke kterému už nemá zakladatel žádný vztah. Nadace je ovšem povinna s ním **transparentně zacházet v souladu se svým účelem, tedy s vůlí zakladatele**.

Dále stanovil **majetkový základ** nadací a nadačních fondů, způsob hospodaření s ním, jako nejdůležitější a vlastně téměř jedinou činnost stanovil poskytování nadačních příspěvků, vytvořil **strukturu orgánů** nadací a nadačních fondů a obsahoval jejich kompetence. V neposlední řadě podrobně upravil náležitosti právního jednání zřizovatele, nutného k založení nadací a nadačních fondů. Stanovil, že nadace a nadační fondy vznikají **zápisem do nadačního rejstříku**, v té době ještě neveřejného, který provede příslušný rejstříkový soud.

Po nabytí účinnosti tohoto zákona 1. 1. 1998 většina z velkého počtu existujících nadací **nezvládla svoji transformaci a zanikla**. Z oněch 5 274 nadací dokázalo „přežít“ ve výsledku přežít 323 nadací. Začaly rychle vznikat také nadační fondy, protože byly nesrovnatelně jednodušší než nadace. **Můžeme bez nadsázky říct, že dnem 1. 1. 1998 vzniká v ČR skutečný nadační sektor**.

Tyto změny v potížích zachování počtu těchto subjektů charakterizuje následující tabulka. Charakterizuje také poměrně rychlý vzestup počtu nové formy nadačních fondů, který později ještě akceleroval.



Zpráva o neziskovém sektoru v ČR [6]

| Název | Počet nadací a nadačních fondů/rok | | | | | |
|--------------|------------------------------------|-------|------|------|------|------|
| | 1997 | 1998 | 2000 | 2001 | 2002 | 2003 |
| Nadace | 5 274 | 4 901 | 323 | 304 | 314 | 322 |
| Nadační fond | - | 71 | 736 | 761 | 781 | 799 |

Zákon č. 227/1997 Sb., byl ještě jednou podstatněji **novelizován** v roce 2010 [7]. Nadace a nadační fondy, pokud chtěly přežít a pracovat, si musely navyknout na **do té doby naprosto nebývalá pravidla** – naučit se odborně pracovat s majetkem a penězi, klást základní důraz na své hospodaření, zajistit grantová pravidla pro nadační příspěvky a získat disciplínu v tom, že financují, nikoliv vykonávají, a to je dodnes pro řadu z nich velmi frustrující a těžké.

Ty, které zbyly, byly úspěšné. Proto novela, účinná od 1. 7. 2010, už mohla přinést **mírné rozvolnění** některých přísných pravidel. Byla zjednodušena možnost realizace vlastních projektů a programů, aniž by bylo nutné náklady na tyto činnosti zahrnovat do režie nadace či nadačního fondu, která byla dříve pět let neměnným „pravidlem hospodárnosti“ velmi striktní.

Tato cesta k uvolnění možností, a tím i schopností tehdy již etablovaných a zkušených nadací a nadačních fondů zvyklých pracovat v přísném právním režimu, vede dál. V zásadě až do současnosti.

Nastavení jasných pravidel činnosti nadací zákonem, a tím **„pročištění“ nadačního sektoru v roce 1998**, umožnilo státu zahájit rozdělování **Nadačního investičního fondu** (dále jen NIF), který byl založen již v roce 1992.

[6] Tereza Valdová, *Zpráva o neziskovém sektoru v ČR*, 2004.

[7] Zákon č. 158/2010 Sb., kterým je novelizován zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech.

Jeho smyslem bylo nejen rehabilitovat nadační sektor v době nesvobody, ale především posílit možnosti soukromých finančních zdrojů pro podporu občanské společnosti.

Připomeňme si krátce historii tohoto zcela unikátního opatření české vlády, které nemělo obdobu v žádné postkomunistické zemi, ale z pochopitelných důvodů ani nikde jinde. A již nikdy se nebude opakovat.

Vznik Nadačního investičního fondu (NIF) souvisí s procesem **privatizace státního majetku do soukromých rukou** a velkou zásluhu na jeho vzniku měl tehdejší ministr hospodářství české vlády pan Tomáš Ježek. Usnesením č. 510/1992 o projednávání a schvalování privatizačních projektů, česká vláda uložila Fondu národního majetku ČR, dnes už zcela zaniklé státní instituci, zabezpečit při privatizaci majetkových účastí státu vyčlenění **1 % akcií ve prospěch NIF.**

K říjnu 1996 tak byly pro účely NIF vyčleněny akcie 485 společností z druhé vlny kupónové privatizace v celkové nominální hodnotě **2 823 mil. Kč.** Ministr pro privatizaci vydal dne 27. 10. 1995 rozhodnutí o jejich prodeji a o zřízení zvláštního peněžního účtu pro takto získané finanční prostředky.

Fond národního majetku tento zvláštní účet zřídil a na něj postupně ukládal finanční prostředky získané prodejem akcií z portfolia kategorie NIF. Výše, prodejem získaných finančních prostředků, dosáhla finálně téměř **2 miliardy korun**, což byla v tehdejší době, kdy úroky bank k vloženým finančním prostředkům činily 10 % z vložené částky, **astronomická suma.**

V roce 1997 připravila rada vlády pro nestátní neziskové organizace **návrh na rozdělení finančních prostředků kategorie NIF** nadacím vybraným ve výběrovém řízení. V roce 1998 vláda rozhodla o vyhlášení **první etapy výběrového řízení na 500 mil. Kč. Jeho základem byly dvě, zdánlivě prosté, zásady.**

Příspěvky z NIF dostaly nadace, které uspěly ve výběrovém řízení, protože se **osvědčily poskytováním nadačních příspěvků** v nedávné minulosti. Příspěvek z NIF musely uložit do neměnného nadačního jmění a povinně poskytovat nadační příspěvky z jeho každoročních výnosů, které byly v té době relativně vysoké.

Druhá etapa rozdělování příspěvků z NIF proběhla v roce 2001. Výsledky obou výběrových řízení schválila Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR na návrh vlády ČR. [8]

Sedmdesát tři nadací, které se rekrutovaly z nových tzv. „občanských“ nadací, tedy založených skupinami individuálních osob, v obou etapách rozdělování NIF obdržely příspěvek v celkové výši **2 419 742 000 Kč**. Poslední částka byla těmto nadacím rozdělena v roce 2006.

Ve své době se nadace, které získaly NIF, staly základem samostatného a silného nadačních sektoru. Tehdy jsme si říkali, že tyto nadace především získaly stabilitu a tím i budoucnost. To se potvrdilo, protože naprostá většina z nich stále existuje, jsou vlivné a ovlivňují mnoho oblastí společenského života.

Není jich málo a jen namátkou ty nejúspěšnější – nadace Partnerství, Nadace Via, Nadace Olgy Havlové, Nadace rozvoje občanské společnosti a jediný podpořený nadační fond, a to Nadační fond obětem holocaustu.

Nelze zapomenout při popisu této etapy vývoje na **založení Fóra dárců v roce 1998**. Jeho založením vznikla platforma ke kultivaci dárcovství v ČR jako členská asociace nadací a nadačních fondů. Současně se Fórum dárců profilovalo jako profesní komora nadací a nadačních fondů a svými etickými kodexy přispělo k profesionalizaci těchto subjektů. Jeho nepřerušovaná činnost trvá až do současné doby a aktuálně je hlavním a možná i jediným informačním zdrojem o stavu a práci nadačního sektoru.

[8] Jiří Müller: *Kapitalizace českých nadací*. Praha, Fórum dárců, 2002.

České nadace a nadační fondy této vývojové etapy, a tyto trendy ve velké míře přetrvávají až do současnosti, byly většinou zřizovány pro podporu určité instituce. Jen u třetiny nadací a nepatrné množiny nadačních fondů bylo převažujícím způsobem činnosti **poskytování nadačních příspěvků**. V těchto letech roli dárce plnily především nadace, které získaly finanční prostředky z NIF.

Od července 1998, kdy **vznikla první firemní nadace**, začaly postupně vznikat další firemní nadace a nadační fondy, které už v této době plnily roli vlivného finančního zdroje. Ty budou v blízké budoucnosti stále posilovat, až se tyto subjekty stanou rozhodujícími finančními zdroji pro řadu oblastí společenského života. **V roce 2002 existovalo v ČR 20 firemních nadací a 59 firemních nadačních fondů.** [9]

Je třeba dodat, že majetek většiny nadačních subjektů tehdy – konec konců i dnes – nebyl nikdy dost velký, aby vytvořil výnos, který by zajistil jejich nadační činnost a pokryl jejich režijní náklady. **Proto převážnou část svých příjmů nadace a nadační fondy získávaly vícezdrojovým financováním, především z darů a dotací.** V té době však už bylo možné nalézt asi stovku nadací a nadačních fondů, které přes tento počáteční nedostatek majetku dosáhly obdivuhodných výsledků: **vybudovaly si majetek, získávaly dostatečné každoroční příjmy a kvalitně rozdělovaly nadační příspěvky.** [10]

V roce 2002 proběhl ojedinělý výzkum ekonomiky nadací a nadačních fondů, který provedlo Centrum pro výzkum neziskového sektoru Masarykovy univerzity v Brně. **V roce 2002 pracovalo v ČR 346 nadací a 879 nadačních fondů.** Pro zajímavost uveďme několik zjištění tohoto mimořádného výzkumu.

[9] Ekonomika nadačních subjektů v ČR, CVNS, Masarykova univerzita, 2002.

[10] Ekonomika nadačních subjektů v ČR, CVNS, Masarykova univerzita, 2002.

Centrum pro výzkum neziskového sektoru v roce 2002

Nadace a nadační fondy podle zřizovatelů v roce 2002

| <i>Zřizovatel</i> | <i>Nadace</i> | | <i>Nadační fondy</i> | |
|--------------------------------------|---------------|------------|----------------------|------------|
| | <i>Počet</i> | <i>%</i> | <i>Počet</i> | <i>%</i> |
| <i>Fyzické osoby</i> | 171 | 49,42 | 463 | 52,79 |
| <i>Soukromé obchodní společnosti</i> | 42 | 12,14 | 44 | 5,02 |
| <i>Neziskové organizace</i> | 45 | 13,01 | 75 | 8,55 |
| <i>Veřejná správa</i> | 47 | 13,58 | 240 | 27,37 |
| <i>Směšené</i> | 41 | 11,85 | 55 | 6,27 |
| CELKEM | 346 | 100 | 877 | 100 |

Nadace a nadační fondy podle typologie 2002

| <i>Kritérium</i> | <i>Typologie</i> | <i>Nadace</i> | | <i>Nadační fondy</i> | |
|----------------------------------|---------------------------|---------------|------------|----------------------|------------|
| | | <i>Počet</i> | <i>%</i> | <i>Počet</i> | <i>%</i> |
| <i>Instituce</i> | <i>Školské</i> | 30 | 8,67 | 332 | 37,86 |
| | <i>Zdravotně-sociální</i> | 23 | 6,65 | 134 | 15,28 |
| | <i>Kulturní</i> | 21 | 6,07 | 47 | 5,36 |
| | <i>Církevní</i> | 7 | 2,02 | 30 | 3,42 |
| <i>Zřizovatelé</i> | <i>Firemní</i> | 39 | 11,27 | 49 | 5,59 |
| | <i>Vládní</i> | 25 | 7,23 | 35 | 3,99 |
| <i>Způsob dosahování poslání</i> | <i>Grantující</i> | 93 | 26,88 | 40 | 4,56 |
| | <i>Operující</i> | 40 | 11,56 | 29 | 3,31 |
| | <i>Ostatní</i> | 68 | 19,65 | 181 | 20,64 |
| | CELKEM | 346 | 100 | 879 | 100 |

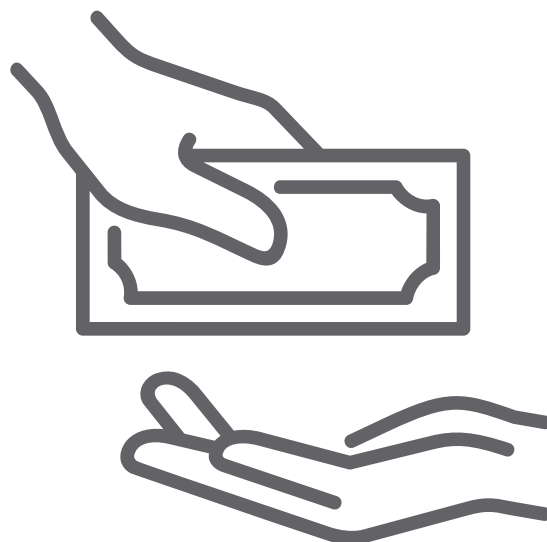
Centrum pro výzkum neziskového sektoru v roce 2002

Nadace a nadační fondy v krajích 2002

| Kraje | Nadace | | | | Nadační fondy | | | |
|--------------------|------------|------------|-------------|--------------|---------------|------------|------------|--------------|
| | Počet | % | Index 1 | Index 2 | Počet | % | Index 1 | Index 2 |
| Hlavní město Praha | 156 | 45,09 | 13,43 | 29,01 | 238 | 27,14 | 20,48 | 44,26 |
| Jihočeský | 14 | 4,05 | 2,24 | 12,08 | 75 | 8,55 | 12 | 64,69 |
| Jihomoravský | 42 | 12,14 | 3,74 | 19,45 | 108 | 12,31 | 9,63 | 50,02 |
| Karlovarský | 9 | 2,6 | 2,96 | 17,89 | 16 | 1,82 | 5,26 | 31,8 |
| Královéhradecký | 11 | 3,18 | 2,01 | 10,9 | 62 | 7,07 | 11,3 | 61,44 |
| Liberecký | 12 | 3,47 | 2,81 | 15,89 | 15 | 1,71 | 3,51 | 19,87 |
| Moravskoslezský | 18 | 5,2 | 1,43 | 8,04 | 68 | 7,75 | 5,39 | 30,39 |
| Olomoucký | 17 | 4,91 | 2,67 | 16,3 | 58 | 6,61 | 9,11 | 55,63 |
| Pardubický | 8 | 2,31 | 1,58 | 8,92 | 37 | 4,22 | 7,3 | 41,27 |
| Plzeňský | 12 | 3,47 | 2,18 | 10,66 | 24 | 2,74 | 4,37 | 21,33 |
| Středočeský | 16 | 4,62 | 1,42 | 8,1 | 35 | 3,99 | 3,1 | 17,72 |
| Ústecký | 12 | 3,47 | 1,46 | 8,72 | 26 | 2,96 | 3,17 | 18,9 |
| Vysočina | 6 | 1,73 | 1,16 | 6,54 | 33 | 3,76 | 6,38 | 35,97 |
| Zlínský | 13 | 3,76 | 2,19 | 12,44 | 82 | 9,35 | 13,82 | 78,49 |
| CELKEM | 346 | 100 | 3,39 | 16,03 | 877 | 100 | 8,6 | 40,64 |

Příjmy nadací a nadačních fondů 2002

| | |
|---------------|------------------|
| Nadace | 1 119 000 |
| Nadační fondy | 255 000 |
| CELKEM | 1 374 000 |



Podle tohoto výzkumu disponovaly nadace v roce 2002 nadačním jměním 3,448 mil. Kč a dalšími 1,059 miliony Kč ostatního majetku. Oněch 877 nadačních fondů, které nemusejí mít nadační jmění, disponovaly pouze 508 tisíci Kč.

V této době nadace a nadační fondy podporovaly děti, mládež a volný čas (tedy především sport) z 19 %, vzdělávání z 18 %, kulturu z 18 %, zdravotní oblast z 15 % a sociální a humanitární oblast z 12 %.

Firemní nadace a nadační fondy měly trochu jiné priority, a to **v první řadě zdravotnickou oblast**. Z těchto údajů CVNS z roku 2002 je patrné, že oblast rozvoje demokracie, neziskového sektoru, komunitního života, lidských práv a také ochrany životního prostředí v této době nehrály ještě celkem žádnou roli v práci těchto subjektů.

TŘETÍ ETAPA – NADACE A NADAČNÍ FONDY PO NABYTÍ ÚČINNOSTI NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

Velkou změnu v liberalizaci činnosti nadací a nadačních přinesl **nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. s účinností od 1. 1. 2014**. Tato změna se naplno projevila v roce 2016, protože do té doby musely všechny nadace i nadační fondy projít příslušnými změnami. Současně však tyto subjekty zavázal povinnostmi v oblasti **transparentnosti a profesionalizace**. [11]

Změnu, kterou občanský zákoník přinášel ve více než stu ustanoveních věnovaných fundacím, lze bez nadsázky srovnat se **zásadní změnou**, kterou nadacím přinesl rok 1998, tedy rok, kdy nabyl účinnosti zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech. Nová úprava je ale na opačné straně pomyslné přímky mezi restrikcí a liberalizací – zatímco zákon č. 227/1997 Sb.,

[11] Průvodce občanským zákoníkem pro nadace a nadační fondy, Forum dárců, 2013.

zpřísnoval poměry nadací a nadačních fondů a to nad rámec obdobných evropských úprav, nový občanský zákoník jejich poměry široce zliberalizoval.

V prvé řadě šel nejdále v definování nadací a nadačních fondů. Zařadil je mezi **fundace** – tedy právnické osoby tvořené majetkem, vyčleněným k určitému účelu. [12]

Účel, který je, jak jsme si už řekli, základním motorem, klíčovou hodnotou každé nadace i nadačního fondu, může být nejen účelem veřejně prospěšným, ale nově i dobročinným. [13]

Rozdíl mezi oběma typy je především v okruhu osob, které nadace či nadační fond hodlá podporovat. Pokud jsou zřízeny s účelem veřejně prospěšným, bude tento okruh osob vymezen široce. **Dobročinný účel** pak znamená, že jde o podporu určitého přesně vymezeného okruhu osob (například zaměstnanci určité firmy, jimž chce její majitel věnovat určitou podporu) nebo dokonce jednotlivců (rodinné nadace ve prospěch některých členů rodiny).

Co ovšem bylo zásadní pro praktickou změnu poměrů v této oblasti, bylo doprovodné zřízení veřejných rejstříků krajských soudů, tedy i nadačního rejstříku. [14]

V současné době každý, kdo má zájem, může **zjistit o nadaci a nadačním fondu vše, co potřebuje vědět** – ať už jako donátor, či zájemce o službu či nadační příspěvek, nebo prostě ten, kdo se o nadaci či fond jen zajímá nebo je zkoumá. **Zjistí, jak ten který subjekt plní své zákonné povinnosti, může se seznámit s jeho výroční zprávou i se jmény lidí, kteří tvoří jeho statutární orgány.** V případě, kdy osvědčí právní zájem, může vymáhat nápravu situace prostřednictvím soudu.

[12] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

[13] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

[14] Zákon č. 303/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

Nadace a nadační fondy tím byly zavázány k poměrně velké dávce povinné transparentnosti, kterou až dosud mít nemusely a doufejme, že vědí, že se podrobily veřejné kontrole, což je nejúčinnější kontrola, kterou známe.

Abychom měli srovnání s předchozími etapami, uvádím údaje České statistického úřadu, který v té době novém Satelitním účtu neziskových institucí (SUNI) sloužících domácnostem, začal uvádět základní údaje také o nadacích a nadačních fondech.

Nadace v letech 2009 - 2012 podle ČSÚ [15]

| Rok | Počet nadací | Bez zaměstnanců | Obrat "0" nebo neuveden | Obrat do 10 mil. Kč |
|------|--------------|-----------------|-------------------------|---------------------|
| 2009 | 379 | 286 | neuvedeno | neuvedeno |
| 2010 | 434 | 344 | 225 | 180 |
| 2011 | 435 | 346 | 248 | 158 |
| 2012 | 527 | 427 | 362 | 158 |

Nadační fondy v letech 2009 - 2012 podle ČSÚ

| Rok | Počet NF | Bez zaměstnanců | Obrat „0“ nebo neuvedeno | Obrat do 10 mil. Kč |
|------|----------|-----------------|--------------------------|---------------------|
| 2009 | 967 | 915 | neuvedeno | neuvedeno |
| 2010 | 1 129 | 1 078 | 823 | 300 |
| 2011 | 1 195 | 1 145 | 878 | 311 |
| 2012 | 1 412 | 1 359 | 1 095 | 311 |

[15] Satelitní účet neziskových institucí, ČSÚ 2011.

JAKÉ JSOU SOUČASNÉ NADACE A NADAČNÍ FONDY A JAK SE PROMĚŇUJÍ

Na počátku uvedu pár čísel Českého statistického úřadu, který ve svém Satelitním účtu neziskových institucí představil pár údajů i o počtu nadací a nadačních fondů. **Tato čísla dokazují, že počet nadací vlastně zůstává po dlouhá léta více méně stabilní zatímco počet nadačních fondů, vzhledem k volnější právní úpravě a žádné povinnosti stran nadačního kapitálu, stoupal po stovkách.**

Nadace a nadační fondy podle ČSÚ v letech 2014 – 2021 [16]

| Název | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 |
|--------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| Nadace | 490 | 515 | 530 | 533 | 538 | 555 | 543 | 582 |
| Nadační fond | 1 331 | 1 556 | 1 672 | 1 797 | 1 904 | 2 053 | 2 135 | 2 327 |

Trend stabilního počtu, případně pomalého nárůstu počtu nadací dosvědčuje i poslední údaj z Českého statistického úřadu, který uvádí, že k 15. 8. 2024 bylo v České republice **612 nadací a mírně klesající počet 2 219 živých nadačních fondů**, to je nadačních fondů, u kterých nebylo uvedené datum zániku. [17] Počet nadačních fondů se tedy fakticky snižuje.

[16] Časové řady počtu NI v S.15 zahrnutých do satelitního účtu podle právní formy, ČSÚ 2024.

[17] Český statistický úřad, vysvětlení ze dne 9. 9. 2004.

OBRAT NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ 15. 8. 2024

[18]

| kategorie obratu | | nadace | nadační fondy |
|------------------|----------------------------------|--------|---------------|
| 0 | bez obratu | 363 | 2 219 |
| 10 | 1 - 199 999 Kč | 76 | 362 |
| 20 | 200 000 - 499 999 Kč | 61 | 121 |
| 30 | 500 000 - 999 999 Kč | 38 | 60 |
| 40 | 1 000 000 - 2 999 999 Kč | 37 | 61 |
| 50 | 3 000 000 - 4 999 999 Kč | 9 | 13 |
| 60 | 5 000 000 - 9 999 999 Kč | 10 | 10 |
| 70 | 10 000 000 - 29 999 999 Kč | 14 | 9 |
| 80 | 30 000 000 - 59 999 999 Kč | 3 | 0 |
| 90 | 60 000 000 - 99 999 999 Kč | 0 | 3 |
| 100 | 100 000 000 - 199 999 999 Kč | 0 | 1 |
| 110 | 200 000 000 - 299 999 999 Kč | 0 | 0 |
| 120 | 300 000 000 - 499 999 999 Kč | 1 | 0 |
| 130 | 500 000 000 - 999 999 999 Kč | 0 | 0 |
| 140 | 1 000 000 000 - 1 499 999 999 Kč | 0 | 0 |
| 150 | 1 500 000 000 Kč a více | 0 | 0 |
| Celkem | | 612 | 2 859 |

Ekonomický pojem „obrat“ znamená určitý finanční obnos, který společnost přijala za dané účetnické období. Z výše uvedené tabulky ČSÚ vyplývá, že něco málo přes 50 % nadací a pouze necelých 32 % nadačních fondů vykazují v letošním roce nějaký obrat, tudíž řada nadací a většina nadačních fondů nevykazují k pololetí letošního roku žádný příjem. Jsme v polovině účetního období, což znamená, že tato tabulka se po jeho ukončení změní. **Nicméně kladu si otázku, co vlastně dělají nadace a nadační fondy, když nemají v daném roce žádný příjem?**

ZÁVĚR

Hodně se změnilo jak uvnitř, tak především vně nadačního sektoru. A z těchto změn snad můžeme do jisté míry predikovat vývoj nadací a nadačních fondů i v nejbližší budoucnosti v našem neklidném světě. Proto si všimněme měnících se faktorů, které nadace a nadační fondy charakterizují.

ZMĚNILI SE ZŘIZOVATELÉ

Jak je z předchozích údajů patrné, nadací jen mírně přibývá a jejich počet je víceméně konstantní – pohybuje se již několik let kolem 500 nadací. Zřizovatelé preferují nadační fondy, které nemusí mít **minimálně 500 000 Kč** povinného neklesajícího nadačního kapitálu.

Navíc právní úprava nadačních fondů je relativně volná, takže mohou sloužit jako flexibilní nástroj na prosazování účelu zřizovatele, nikoliv jako relativně nezávislá instituce, což je důležitý znak všech nadací. Toto platí významně u firemních zřizovatelů, kteří se v současné době stávají dominantními zřizovateli obou právních forem a největším zdrojem nadačních příspěvků.

ZMĚNILY SE ZDROJE VYTVÁŘEJÍCÍ MAJETEK NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ

Největšími dárci, co do objemu finančních prostředků, jsou jednoznačně **firemní nadace a fondy**. Ty nemají vlastní majetek, se kterým by úplně samostatně hospodařily, jejich finanční zdroje jsou tvořeny krátkodobě a v závislosti na zřizovatelských firmách a jejich prosperitě. Jsou tedy zcela určeny k rozdělování podle účelu, stanoveného jejich firemním zřizovatelem.

Firemní nadace a nadační fondy nebývají většinou zcela samostatnými sebe ovládajícími subjekty, ale jsou často ovládány svými zřizovateli, ať už finančními příspěvky, či skladbou správních a dozorčích rad a způsoby jejich obměňování. A také službami, které pro nadace a nadační fondy jejich mateřská firma vykonává (účetnictví, daňové záležitosti právní poradenství apod.).

Je škoda, že firmy nevyužily, až na úplné výjimky, již existujících občanských nadací, kterým by své finance svěřily a využily tak jejich finančních, expertních a grantovacích zkušeností i jejich profesionálních aparátů.

Nadace a nadační fondy, které vznikly v prvních dvou etapách jejich vývoje a byly často zřízeny významnými osobnostmi občanské společnosti, částečně zanikly a ty zbývající tvoří velmi pestrou společnost nadací a nadačních fondů. Některé byly skutečně úspěšné. Vybuodovaly si vlastní majetek, jistě i tím, že mění skladbu nadačního kapitálu v závislosti na vývoji finančního trhu (například nakupují nemovitosti, které jim v současné době zajišťují solidní výnosy). Jiné zcela závisí na získávání krátkodobých zdrojů z veřejných rozpočtů, veřejných sbírek či soukromých darů, a v této činnosti se jim skutečně daří.

Změny se týkají i struktury majetku nadací, potažmo nadačních fondů, které ovšem povinný nadační kapitál mít nemusí. Povinnost více méně neměnného nadačního kapitálu zřizovatele poté nadační subjekty **zatěžuje**. Navíc tak jako tak **neplní svůj účel**, protože jeho výnos, což by měl být hlavní účel nadačního kapitálu, je v posledních letech iluzorní a **inflace jeho hodnotu více „požírá“**.

Spíše se zdá, že řada nadací a nadačních fondů na tvorbu vlastního jmění sice nerezignovaly, ale vytvářejí tzv. ostatní majetek, tedy majetek mimo nadační kapitál, se kterým lze operativně nakládat, měnit jeho povahu, bez problému jej zvyšovat či snižovat a vůbec s ním podle potřeb nadace nebo nadačního fondu pracovat.

ZMĚNILA SE ČINNOST

Vzhledem k právním možnostem, které dává občanský zákoník, se činnost mnoha nadací a speciálně nadačních fondů přesouvá **k realizaci vlastních projektů a ubývá grantujících subjektů.**

Nadace poskytovat nadační příspěvky musí, ale mohou tak činit jen v míře, kterou jim zákon ukládá (to je poskytnutí nadačních příspěvků jedenkrát za dva roky bez určení jejich souhrnné výše). To souvisí nejen s tím, že nadace a nadační fondy mají omezené možnosti ohledně svého majetku, které mohou na grantování použít, ale také s větším uspokojením z vlastní realizace aktivit, které jsou více viditelné a jimiž mohou samy naplnit své záměry podle vlastního rozhodnutí.

Taková činnost je také v PR využitelnější pro získávání dalších finančních zdrojů i pro získání vlastní expertní pozice. A je i upřímně řečeno zábavnější než „pouhé“ poskytování nadačních příspěvků. **Doufáme, že nejde o trend, který vrátí větší počet nadací a nadačních fondů na úplný začátek po roce 1990.**

ZMĚNILY SE OBJEMY NADAČNÍCH PŘÍSPĚVKŮ

Objemy nadačních příspěvků se meziročně zvyšují. Vzhledem k tomu, že klesla hodnota peněz, má zvyšování nadačních příspěvků v posledních letech jen relativní význam.

Podíváme-li se na procento průměrné roční míry inflace v České republice vyjádřenou přírůstkem průměrného indexu spotřebitelských cen (průměr posledních 12 měsíců proti průměru 12 předchozích měsíců), činila inflace od roku 2001 každoročně průměrně mezi 2 % až 3 % ročně s jednoročním výkyvem v roce 2008, kdy byla průměrná míra inflace 6,3 %, protože probíhala **finanční krize.**

V letech 2014, 2015 a 2016 byla průměrná míra inflace dokonce pod 1 %. Takto se inflace vyvíjela až do roku 2022. V roce 2022 vylétla průměrná roční míra inflace až na 15,1 %, a v roce 2023 na 10,7 %.

[19]

Trend nadprůměrné inflace se jevil a možná stále jeví v obavách lidí jako do značné míry meziročně trvalý. Teprve v pololetí roku 2024 uvádí Česká národní banka, že se **průměrná míra inflace přiblížila 2 %, což lze považovat za normální stav**. Tak jako tak docházelo meziročně a de facto trvale ke **znehodnocování nadačního kapitálu**, pokud měl peněžní formu. Úrokové míry bank samozřejmě míry inflace nedosahovaly (ani nemohly) a vesměs stále klesají.

Ceny některých komodit se přes klesající míru inflace rozhodně nevrací na původní výši před covidovými roky. Jedním z důvodů znehodnocování nadační příspěvků je tedy to, že se musí nutně zvyšovat, aby pokryly potřeby podporovaných projektů a cílových skupin s ohledem na mzdy, ceny služeb, ceny nájmu apod. **Jejich vzrůstající výše neznamena rozvoj podporovaných subjektů, ale spíše udržení stavu.**

ZMĚNILA SE PODPOROVANÁ TÉMATA

Nepochybně se změnila témata a cílové skupiny, které nadace a nadační fondy podporují. Nadační subjekty poměrně citlivě reagují na společenské potřeby, ale současně také na to, jak veřejnost vnímá podporu té či oné oblasti.

Celkem až na výjimky, kterými jsou velké nadace s širokým účelem a mohutným portfoliem podporovaných oblastí, nadace a nadační fondy podporují oblasti, které veřejnost nehodnotí pozitivně. Jde například o potřeby Romů, sekundární a terciální prevenci závislostí, práci s narkomany apod.

[19] Český statistický úřad, odbor informačních služeb, 2024.

Co nebudí ve společnosti soucit, je ze soukromých zdrojů včetně nadačních subjektů podporováno málo, vůbec či skrytě. To není nový jev. Ale i to se částečně mění. Mezi podporované oblasti, které dříve podporovány příliš nebyly, vstoupila například problematika ochrany duševního zdraví a podpora různých činností s duševně nemocnými lidmi. Prosazuje se i téma domácího násilí.

Dalším tématem, které nabylo na důležitosti a je mnohem více průřezově podporováno, je ochrana životního prostředí včetně ochrany klimatu. Už nejde jen o práci několika ekologických nadací jako je Nadace Partnerství či Nadace Veronica, ale toto téma je podporováno i mnoha dalšími nadacemi a nadačními fondy.

Na druhé straně je patrný odliv zájmu nadací a nadačních fondů v obecných a nekonkrétních etických oblastech jako je ochrana lidských práv, rozvoj demokracie či rozvoj občanské společnosti, a to ve prospěch konkrétnější práce s cílovými skupinami lidí či detailně zaměřených oblastí.

LIDÉ V NADACÍCH A NADAČNÍCH FONDECH

ZAMĚSTNANCI, SPOLUPRACOVNÍCI, DOBROVOLNÍCI

Nikdo nesleduje údaje o tom, jak se meziročně mění počet a struktura zaměstnanců v nadacích a nadačních fondech.

Přitom se podíl práce zaměstnanců nadací a nadačních fondů i dobrovolníků bez honoráře meziročně nijak nemění. Zrovna tak jako mzdy těch, kteří v nadačních subjektech pracují.

Přitom během let se nutně museli z pozice nadšenců stát profesionálové, a to v oblastech, které zpočátku nebyly tak žádané. Poptávka po finančních manažerech, odbornících na investice, odbornících na PR, dobrých účetních apod. je velká. Nadace a nadační fondy však málokdy mají dostatek mzdových finančních prostředků, aby špičkové odborníky v těchto profesích zaplatily.

Přesto je sem tam mají, protože je stále hodně lidí, které neláká podnikatelský ani státní sektor a chtějí se věnovat práci, která má určitý přesah a étos. Jiná věc je jejich častá fluktuace – často brzy odcházejí, aniž by se naučili nebo pochopili, co je jejich úkolem a osobním ziskem. Zaměstnanci jsou často nahrazováni nebo doplňováni lidmi, kteří pracují na základě živnostenských listů či na základě různých smluv, včetně práce pro bono či quasi pro bono.

Nadační činnost je nepochybně složitá a bohužel těžiště jejich práce se přesouvá k práci s majetkem, nemovitostmi, penězi a cennými papíry. Menší díl práce a přemýšlení se věnuje tomu, co je vlastním účelem nadace, tedy veřejně prospěšná činnost v určených oblastech. I na tu je potřeba získat lidi s expertízou, kteří dají práci nadačních subjektů právě předpokládaný étos. Právě s expertízou, kterou by nadace a nadační fondy měly mít nebo sem tam i mají v oblastech své veřejné prospěšnosti, jak se domnívám, nadace a nadační fondy většinou pracovat moc neumí.

ČLENOVÉ SPRÁVNÍCH RAD A ČLENOVÉ DOZORČÍCH RAD

Povinným vybavením nadací a nadačních fondů je statutární orgán, tedy správní rada, a kontrolní orgán, tedy dozorčí rada (neuvádím revizora, protože jeho role je poněkud užší než dozorčí rady).

Členové těchto orgánů jsou de facto **dobrovolníky**, protože jejich členství **nejsou honorovaná**. Přesto dobře pracující orgány jsou pro stabilní situaci nadací a nadačních fondů nezbytné a pokud je jejich role pojatá jen formálně, je to velmi riskantní počín. Kromě portfolia povinných činností těchto orgánů, jsou jejich členové často neplacenými odborníky na témata, o kterých jsme už hovořili výše. **Poskytují nadaci či nadačnímu fondu zadarmo expertní poradenství**, které zahrnuje jak ekonomické činnosti, tak expertízu z oblastí, jež obsahuje účel konkrétní nadace či nadačního fondu.

Často jsou „hlídači“ dodržení účelu nadace, a tím vlastně zastupují již de facto bezvýznamného zřizovatele. Práce v těchto orgánech klade nároky na znalosti i čas, pokud se má dělat dobře ve prospěch nadačního subjektu. **Proto získat dobrého člena správní nebo dozorčí rady může být problém.**

Po rozhovoru s odborníky jsem došla k závěru, že nejbližším úkolem nadací a nadačních fondů je jakési hodnotové zakotvení, které bude zahrnovat etické chování při poskytování nadačních příspěvků, ale v mnohem širším významu. To znamená přijetí odpovědnosti za rozšířenější společenský vývoj, a to nejen ve spolupráci s vnějšími partnery, jako jsou neziskové organizace a veřejná správa.

Jejich expertíza, která by měla být samotnou nadací či nadačním fondem reflektovaná a vědomě kultivovaná, je předurčuje k tomu, aby v oblastech, ve kterých pracují, byly partnery rozhodujících institucí a také iniciátory a možná i hybateli změn.

A ještě soukromé přání na konec – doufám, že nadace a nadační fondy budou mnohem lépe plnit v budoucnu své zákonné povinnosti nejen vůči veřejným rejstříkům.

Fórum dárců děkuje paní JUDr. Haně Frišenské za spolupráci při přípravě této publikace.

v Praze 9. 9. 2024



Obrázky: CANVA

Fórum dárců je jediný celorepublikový spolek zastřešující dárce v ČR. Na budování a rozvoji prostředí pro dárcovství pracuje Fórum dárců úspěšně již od roku 1997. Při Fóru dárců se vyprofilovaly Asociace nadací, Asociace nadačních fondů a Asociace firemních nadací a fondů, které sdružují přes pět desítek členů.

www.donorsforum.cz www.darujspravne.cz www.cenyforadarcu.cz
www.dendarcu.cz www.darcovskasms.cz



**Fórum
Dárců**
Czech
Donors
Forum

